

ANAKONDA

Co robi anakonda, bardzo duży wąż dusiciel z Ameryki Południowej, w twórczości autorki z Europy Wschodniej? Zwiastuje (metaforyczną) śmierć.

Groźba przybycia cichego zabójcy pojawia się w prologu sztuki *Kobro/Strzemiński. Opowieść fantastyczna*, poświęconej związkowi rzeźbiarki Katarzyny Kobro i malarza Włodzimierza Strzemińskiego. „Podmiotem lirycznym” prologu jest matka-autorka, dająca życie postaciom dramatycznym. Ma ona skłonność do odchodzenia od głównego tematu wypowiedzi na rzecz „autopromocyjnych dygresji”, od których zaczyna się tekst. Autorefleksja wraz z autoironią przychodzą jej z pomocą i starają się uratować spójność wywodu: „Śmierć intrydze. Niech przepętlonie anakonda i połknie matkę-autorkę razem z jej intrygą i snuciem, niech strawi dramatopisarkę dla dobra gromadki małych anakond, jeśli nie potrafi ona trzymać się tematu już po pierwszych trzech zdaniach. Gdzie ją niesie, podłą?”. Intryga polega na ujawnieniu autorskiego „ja”, które jest równie istotne, jak tożsamość postaci. Nie, to byłoby za proste. Intryga polega na tym, że jako odbiorcy dramatu nie możemy być pewni, od którego momentu rozpoczyna się właściwa opowieść („A jeśli to oszustwo pisarskie jest? Jeśli autorka nie jest już autorką, tylko Postacią? Jeśli w ułamku sekundy wymyśliła autorka Autorkę?”). Istnienie podmiotu autorskiego, który wprowadza poziom meta, ujawniając sposób powstawania historii, to jedna z właściwości stylu Małgorzaty Sikorskiej-Miszczyk. Można go zidentyfikować w rozbudowanych ekspozycjach, w didaskaliach, w kwestiach narratora. Oda autorski komentarz z dystansem i poczuciem humoru wprowadza czytelnika w świat opowieści, a potem ją porządkuje. Może również uczulać odbiorcę na istnienie utrwalonych narracji lub ikonicznych obrazów, które nie mają patentu na nieomyślność. Figura anakondy występuje także w librecie opery *Czarodziejska góra*. Małgorzata Sikorska-Miszczyk stworzyła je we współpracy koncepcyjnej z reżyserem Andrzejem Chyrą i kompozytorem Pawłem Mykietynem. „To swoista impresja na motywach z Manna, a zarazem opowieść o samotności i umieraniu. Mocna rzecz” – napisała na swoim blogu muzycznym Dorota Szwareman. Dodajmy, że w utworze Tomasza Manna anakonda nie występuje, jest ona efektem amplifikacji powieściowej fabuły. W apokryficznej wersji Sikorskiej-Miszczyk pierwszy akt wieńczy aria Pani Stöhr: „anakonda połknie wszystko / krowę, człowieka, górę / wszystko, co napotka na swej drodze / wszystko / i mnie, i was [...]”. Zdaniem Magdaleny Nowickiej-Ciecierskiej, autorki artykułu poświęconemu strategiom adaptacyjnym w *Czarodziejskiej górze*, te słowa stanowią *clou* opery – „Berghof »połyka« kuracjuszy i zmienia ich w snujące się jak cienie istoty, zawieszane pomiędzy życiem a śmiercią” – zaś żarłoczną anakondę „można traktować jak odpowiednik Mannowskiego lejtmotywu śmierci”.

W tę interpretację wpisuje się również koncepcja wizualna Mirosława Bałki – w drugim akcie „początkowe słowa arii pani Stöhr »Die Anakonda verschlingt alles« (»anakonda połknie

wszystko») są stopniowo, litera po literze, wyświetlane na ścianie w głębi sceny, czemu towarzyszy miarowy akompaniament przetworzonych brzmień w niskim rejestrze, potęgający mroczną atmosferę. Zanim przed oczami publiczności przewinie się ogromnych rozmiarów napis, widoczny jest tylko jego fragment »die« – co oczywiście, niemiecki rodzajnik, oderwany od całości, sugeruje angielski czasownik »umierać« – wyjaśnia wielojęzyczne zabiegi twórcze Nowicka-Ciecierska.

Kamila Łapicka

Źródła:

Czarodziejska Góra na podstawie powieści Thomasa Manna. Mykietyn. Sikorska-Miszczuk. Chyra. Bałka, Poznań: Fundacja Malta, 2015.

Magdalena Nowicka-Ciecierska, *Berghof na operowej scenie: strategie adaptacyjne w „Czarodziejskiej Górze” Pawła Mykietyna do libretta Małgorzaty Sikorskiej-Miszczuk*, „Muzyka” nr 4/2021.

Małgorzata Sikorska-Miszczuk, *Kobro/Strzeмиński. Opowieść fantastyczna*, [w:] tejże, *Siedem nieprzyjemnych sztuk teatralnych, w tym trzy o Żydach*, Kraków 2019.

Dorota Szwarzman, *Wariacje na temat*, 25.06.2015, <https://szwarzman.blog.polityka.pl/2015/06/28/wariacje-na-temat/>, dostęp: 29.07.2022.